ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/267323972

TÜRKİYE'NİN REKABET GÜCÜ: İMALAT SANAYİ, İHRACAT VE SERMAYE HAREKETLERİ (ARBİTRAJ)

Article · January 2004

CITATIONS
0

READS
74

5 authors, including:

Mehmet Şişman
Marmara University
40 PUBLICATIONS **12** CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

PARA-BANKA VE FİNANS View project

finance View project

All content following this page was uploaded by Mehmet Şişman on 24 October 2014.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

TÜRKİYE'NİN REKABET GÜCÜ: İMALAT SANAYİ, İHRACAT VE SERMAYE HAREKETLERİ (ARBİTRAJ)

T.C. Marmara Üniversitesi
I.I.B.F. Dergisi
YIL 2004, CILT XIX, SAYI 1

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞİŞMAN*
Yüksek Lisans Öğrencisi Tahsin YAMAK**
Yüksek Lisans Öğrencisi H. Murat ERTUĞRUL**

1.Giriş

1990'lı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelerin gerek üretim yapılarında gerekse karşılaştıkları sermaye hareketlerinde önemli dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu ülkelerdeki üretim yapısını ve bu yapının dünya ekonomisindeki yerini ortaya koymak için ihracat ve imalat sanayi verileri, sermaye hareketlerini (finansı) analiz etmek içinse faiz döviz kuru ilişkisi ve buna bağlı olarak belirlenen arbitraj geliri önemli göstergeler olmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde gelişmekte olan ülkeler yelpazesi içinde değişik konumlar açısından örnek teşkil ettiğini düşündüğümüz ülkeler seçilmiştir. Bu ülkeler Türkiye başta olmak üzere Meksika, Brezilya, Arjantin ve Malezya'dır. Ele alınan ülkelerde GSMH' nın sektörel analizi imalat sanayilerinin yapısı ve yarattığı katma değer açısından Türkiye özelinde diğer ülkelerle karşılaştırılmalı olarak sorgulanacaktır.

İkinci bölümde ihracatın sektörel dağılımı açısından bu analiz gerçekleştirilecektir. Bu aşamada Türkiye'nin ihracatıyla, Brezilya ve Arjantin'in ihracat yapıları karşılaştırılmış olacaktır. Ayrıca bu bölümde Türkiye de ihracat-ithalat ilişkisini çözümlemek açısından Türkiye ithalat yapısı özel olarak da incelenecektir. İkinci bölümde son olarak Türkiye imalat sanayinin alt sektörler itibariyle ihracat yapısı ve ihracatın ithalatı karşılama oranları incelenecektir.

Üçüncü bölümde, olan sermaye hareketleri Türkiye özelinde analiz edilecektir. Burada A.B.D' nin dünyanın geri kalanını temsil eden en güçlü ülke olması dikkate alınarak bu ülkedeki kamu kağıtları yıllık bileşik faiz getirisiyle Türkiye'deki kamu kağıtları yıllık bileşik faiz getirisi karşılaştırılacaktır. Bu getiri üzerinden hesaplanan forward döviz kuruyla gerçekleşen döviz kuru farkından elde edilen arbitraj geliri ortaya konulacaktır. Bu arbitraj gelirleri Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin mali kesimlerini dünyanın geri kalanıyla olan fiyat farklılığını açıklaması açısından önemlidir.

*Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İktisat programı

2. TÜRKİYE'NİN SEÇİLMİŞ ÜLKELER ARASINDA REKABET GÜCÜ:İMALAT SANAYİ AÇISINDAN

Sanayi üretimini alt kalemler bazında incelediğimizde tablo 1'den de anlaşılacağı gibi, imalat sanayinin toplam sanayi üretiminin % 80- %85'lik kısmını oluşturduğu gözlenmektedir. Bu durumda yıllık sanayi üretim indeksine bakmak daha gerçekçi bir yorum yapma imkanı verecektir. Tablo II' den izleneceği gibi imalat sanayi rakamları toplam sanayi üretim indeksi rakamlarına yakın seyretmektedir.

Tablo I: Madencilik, Enerji Ve İmalat Sanayinin Toplam Sanayi Üretimi İçersindeki Payı (% Olarak)

Sektörler / Yıllar	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ
1990	6,2	86,1	7,7
1991	5,9	85,5	8,4
1992	5,3	84,5	10,2
1993	4,4	85,3	10,3
1994	5,3	83,6	11,1
1995	4,8	85,7	9,5
1996	4,9	84,0	11,1
1997	4,6	85,2	11,2
1998	4,7	84,6	10,7
1999	4,9	82,5	12,6
2000	4,9	82,2	12,9
2001	4,6	80,0	15,4
2002	4,1	79,6	16,3

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.

Tablo II ve Tablo III incelendiğinde dikkat çeken imalat sanayinin 1997 yılından sonra artmadığı hatta aksine reel olarak gerilediğidir. 1994 kriz yılından sonra imalat sanayi indeksi 97,2'den 105,9'a yükselmiştir.Burada devalüasyonun da etkisi düşünülebilinir.(Toplam sanayi üretim indeksi de bu değerler yakın değerlerdedir.)

Ancak 1997'den sonra sanayi üretim indeksi artmamış aksine gerilemiştir. Şöyle ki 1997'de 100 olan indeks 2002'de 99 a gerilemiştir.Burada imalat sanayinde yeni yatırımlar yapılmadığı ve mevcut kapasiteler kullanılarak üretime devam edildiği yorumu yapılabilir.

Tablo II:Yıllık Sanayi Üretim İndeksi (Ortalama Değerler)
1992=100 Olarak Alınmıştır.

Sektörler / Yıllar	TOPLAM	MADENCİLİK	ENERJİ	İMALAT
1990	92,1	95,1	85,7	93,3
1991	95	102,4	89	95,7
1992	**100**	**100**	**100**	**100**
1993	105,9	90,7	109,7	106,4
1994	99,3	99,1	116,5	97,2
1995	107,8	99,2	128,4	105,9
1996	114,2	103	141,9	111,5

Kaynak: DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2003 Yıllıklarından Derlenmiştir

Tablo III:Yıllık Sanayi Üretim İndeksi (Ortalama Değerler)

1997=100 Olarak Alınmıştır

Sektörler / Yıllar	TOPLAM	MADENCİLİK	ENERJİ	İMALAT
1997	**100**	**100**	**100**	**100**
1998	100,9	109,9	107,9	99,7
1999	95,7	100,5	112,9	94,0
2000	101,0	96,1	121,1	99,4
2001	92,0	88,5	119,0	89,7
2002	100,5	80,1	125,4	99,0

Kaynak: DPT ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2003 yıllıklarından derlenmiştir.

Türkiye ekonomisindeki üretim yapısını katma değer yaratma kriteri açısından incelersek Tablo IV ' den izleneceği gibi imalat sanayinde şu sonuçlara ulaşabiliriz. 1998 yılı 100 olarak alınırsa 2002 yılındaki imalat sanayi katma değer indeksi 101,8 gelmiştir. Bu çok küçük bir artıştır. Aynı dönemde GSMH indeksi 97,4 e gerilemiştir. Yani reel GSMH 2002 yılında 1998 yılına göre gerilemiş durumdadır. Özetle Türkiye ekonomisinde imalat sanayinin yatırımları genişlememiş, sanayideki katma değer artışı GSMH'daki gerilemeyi karşılayacak düzeyde gerçekleşmemiştir. Kriz yıllarında meydana gelen kapasite kullanım oranlarındaki azalışların daha sonraki yıllarda arttırılması yoluyla üretim artışı gerçekleştirilmiştir.

Tablo IV:1990-2002 Yılları Arası İmalat Sanayi Ve GSMH Katma Değerleri Ve İndeksi(1998 Yılı Fiyatlarıyla) Milyar Tl
1998=100 Olarak Alınmıştır.

1998 Fiyatlarıyla Yaratılan Katma Değerler			Katma Değer İndeksi	
Sektörler / Yıllar	İMALAT	GSMH	İMALAT	GSMH
1990	6,734,905	37,947,102	66,5	71,0
1991	6,895,219	38,079,597	68,1	71,2
1992	7,293,028	40,517,888	72,1	75,8
1993	7,970,978	43,816,859	78,7	81,9
1994	7,361,864	41,150,623	72,7	76,9
1995	8,386,189	44,423,204	82,9	83,1
1996	8,982,633	47,586,459	88,7	89,0
1997	10,010,738	51,531,598	98,9	96,3
1998	**10,128,256**	**53,518,332**	**100**	**100**
1999	9,553,995	50,261,879	94,4	94,0
2000	10,168,577	53,447,165	99,9	99,9
2001	9,340,147	48,350,537	92,3	90,4
2002	10,312,360	52,110,821	101,8	97,4

Kaynak:DPT Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.

Türkiye ekonomisini gerek tarihsel gerekse yapısal olarak sanayileşme çabalarına verilen önem açısından Meksika, Brezilya, Arjantin ve Malezya gibi ülkelerle karşılaştırmak anlamlı görülmektedir.Türkiye ile ele aldığımız ülkeleri imalat sanayi açısından karşılaştırırsak şu sonuçlara ulaşabiliriz (tablo V'deki verilere göre):

Meksika, Brezilya, Arjantin ve özellikle Malezya'nın "imalat sanayi üretimi/GSMH" oranlarının Türkiye'den daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin tarım üretimi/GSMH oranının ele alınan ülkelere göre yüksek olduğu görülmektedir. Sanayi'nin GSMH içersindeki payları incelendiğinde ise, Türkiye ile karşılaştırma yaptığımız ülkelerin göreli olarak daha sanayileşmiş olduklarını söyleyebiliriz. Bununla beraber, Türkiye'nin 1980'lerden sonra GSMH içerisindeki sanayi payının çok küçük düzeyde arttırdığını görmekteyiz.

Hizmetler/GSMH oranına baktığımızda 2001 yılı itibariyle Türkiye, Brezilya, Arjantin ve Meksika'da oran %60'ların üzerindedir. Malezya'da ise oran 2001 yılı itibariyle %42'dir. Hizmetler sektörünün alt kalemlerinin rakamsal verilerine sahip değiliz ancak şöyle bir yorum getiriyoruz ki; Türkiye'de hizmetler sektörünün otel, turizm, müteahhitlik ve lokanta gibi göreli daha az katma değer yaratan alanlarda olduğudur. Yüksek katma değer yaratan Bankacılık, Finans ve Sigortacılık gibi alanlarda pek fazla yatırım yapılamamaktadır. Zira, yüksek katma değer yaratan alt sektörler yüksek sermaye birikimi gerektirmektedir. Hizmetler/GSMH oranının, sanayileşmesini henüz oluşturamamış bir ülkede yüksek olmasının o ülkede katma değer yaratılması ve istihdam artışı açısından iyi olmadığı kanısındayız. Krizlerden görece daha fazla etkilenen sektör hizmet sektörüdür.

Tablo V:Seçilmiş Ülkelerde Gsmh'nın Sektörel Dağılımı (% Olarak)

	TARIM				HİZMETLER			
Yıllar / Ülkeler	1980	1990	1998	2001	1980	1990	1998	2001
Türkiye	26	18	15	14	51	52	57	61
Meksika	8	8	5	4	59	64	68	69
Brezilya	11	8	8	9	45	53	56	67
Arjantin	6	8	7	5	52	56	56	69
Malezya	22	15	12	9	40	43	40	42
	SANAYİ				İMALAT SANAYİ*			
Yıllar / Ülkeler	1980	1990	1998	2001	1980	1990	1998	2001
Türkiye	22	30	28	26	14	20	18	15
Meksika	33	28	27	27	22	21	20	19
Brezilya	44	39	36	34	33	25	23	21
Arjantin	41	36	37	27	29	27	25	17
Malezya	38	42	48	49	21	24	34	31

Kaynak: DPT Uluslararası Ekonomik Göstergeler 1999-2003 Yıllıklarından Derlenmiştir.

*İmalat sanayi konumuz gereği olduğu için ve toplam sanayi üretiminin büyük bir bölümünü oluşturduğu için ayrıca belirtilmiştir.

Türkiye'de imalat sanayinin alt kollarını incelersek Tablo VI' dan izleneceği gibi tekstil, hazır giyim, gıda meyve suları ve kimya sanayi gibi katma değeri yüksek olmayan ürünlerin üretiminin toplam imalat sanayi üretimi içersindeki payının % 40-45' e kadar ulaşmaktadır. Makine ve taşıt sanayi gibi katma değeri yüksek olan alt sanayi kollarının payı ise toplamın % 15-17'si kadardır. Ayrıca diğer imalat sanayi kalemi de yüksek bir

orandadır.(% 40'lar) Diğer imalat sanayi kaleminin içeriğini tam olarak bilmediğimiz için yorum yapamıyoruz. Türkiye ile diğer ülkeleri karşılaştırırsak:

Malezya yıllar itibariyle yüksek katma değer yaratan makine ve taşıt sanayinin toplam imalat sanayi içersindeki payını arttırmıştır. Bu oran Malezya'da çarpıcı bir biçimde % 20 seviyesinden % 47'ler seviyesine gelmiştir. Ayrıca Malezya'da göreli daha az katma değer yaratan alt sektörlerde ise yıllar itibariyle azalma görülmektedir. Malezya'da kimya, makine ve taşıt sanayilerinde gözlemlenen artışlar dikkat çekicidir. Kimya sanayinin artışlar göstermiş olmasının sebebi olarak da makine ve taşıt sanayine hammadde ve ara malı üretimi yapıyor olmasıdır diye düşünülebilinir. Meksika verileri incelenecek olursa Malezya kadar olmasa da makine ve taşıt sanayinde artış gözlemlenmektedir. Tablo VI' dan izlendiğinde Meksika'da göreli daha az katma değer yaratan alt kalemlerde ise azalmalar yaşandığı gözlemlenmektedir. Brezilya ve Arjantin'de 1996 yılı verileri yoktur. Ancak 1980 ve 1990 yılları Türkiye'ye benzemektedir. Bu verileri ihracat verileriyle desteklemek gerekmektedir.

Tablo VI: Seçilmiş Ülkelerde İmalat Sanayinin Yapısı (%Olarak)

	Gıda Tütün ve Meyve Suları				Tekstil ve Hazır Giyim				Diğer İmalat Sanayi			
Yıllar	**1980**	**1990**	**1996**	**2000**	**1980**	**1990**	**1996**	**2000**	**1980**	**1990**	**1996**	**2000**
Türkiye	18	16	13	13	15	15	17	18	42	43	39	41
Meksika	-	22	29	25	-	5	3	4	-	32	28	28
Brezilya	14	14	-	-	11	12	-	-	40	48	-	-
Arjantin	19	20	-	-	13	10	-	-	41	46	-	-
Malezya	24	13	8	8	7	6	5	4	43	39	38	33

	Makine ve Taşıt Sanayi				Kimya Sanayi			
Yıllar	**1980**	**1990**	**1996**	**2000**	**1980**	**1990**	**1996**	**2000**
Türkiye	14	16	19	17	10	10	12	11
Meksika	-	24	22	28	-	18	17	15
Brezilya	25	27	-	-	11	-	-	-
Arjantin	19	13	-	-	9	12	-	-
Malezya	20	31	40	47	5	11	9	7

Kaynak: DPT Uluslararası Ekonomik Göstergeler 1999-2003 Yıllıklarından Derlenmiştir

3. TÜRKİYE'NİN SEÇİLMİŞ ÜLKELER ARASINDA REKABET GÜCÜ:İHRACAT AÇISINDAN

1990-2003 yılları arasında Türkiye'nin ihracat yapısı uluslararası sanayi sınıflandırması, BEC(Broad Economic Categories) mal sınıflandırması ve imalat sanayi alt sektörleri itibariyle incelenmiştir.

Uluslararası sanayi sınıflandırmasına göre ihracatın yüzde dağılımı incelendiğinde tarım ve ormancılığın Türkiye ihracatı içersindeki payının azaldığı gözlemlenmektedir. 1990 yılında %17,4 olan bu oran 2003 yılına gelindiğinde % 5,2'ye gerilemiştir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörünün ihracat içersindeki payında ise küçük bir azalma olmuştur. Ancak bu sektör ihracatı toplam ihracatın küçük bir oranına tekabül ettiği için üzerinde durulmamaktadır. Öte yandan bir sıçrama gözlenen ve dikkat çeken imalat sanayi ihracatındaki artıştır. İmalat sanayi ihracatının toplam ihracat içersindeki payı 1990 yılında %79,9 iken 2003 yılında %93,2' ye yükselmiştir

Tablo VII. Uluslararası Sanayi Sınıflamasına Göre Türkiye'nin İhracatı (1990-2003) (ISIC REV.3) (Milyon USD)

Yıllar / Sektörler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Tarım ve Ormancılık	2,249	2,585	2,134	2,292	2,301	2,133	2,455
Madencilik ve Taşocakçılığı	326	285	267	233	263	391	369
İmalat Sanayi	10,349	10,686	12,286	12,794	15,518	19,089	20,358
TOPLAM	12,959	13,593	14,715	15,345	18,106	21,637	23,224
Yıllar / Sektörler	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Tarım ve Ormancılık	2,679	2,690	2,394	1,973	2,234	2,037	2,465
Madencilik ve Taşocakçılığı	405	364	385	400	349	387	542
İmalat Sanayi	23,116	23,791	23,755	25,340	28,695	33,565	43,912
TOPLAM	26,261	26,974	26,587	27,775	31,334	36,059	47,067

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Derlenmiştir.
*Balıkçılık ve diğer kalemler ihmal edilmiştir.

Tablo VIII. Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına Göre Türkiye İhracatının Dağılımı (ISIC REV.3) (% Olarak)

YILLAR / SEKTÖRLER	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Tarım ve Ormancılık	17,4	19	14,5	14,9	12,7	9,9	10,6
Madencilik ve Taşocakçılığı	2,5	2,1	1,8	1,5	1,5	1,8	1,6
İmalat Sanayi	79,9	78,6	83,5	83,4	85,7	88,2	87,7
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100
YILLAR / SEKTÖRLER	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Tarım ve Ormancılık	10,2	10	8,9	7	7,1	5,6	5,2
Madencilik ve Taşocakçılığı	1,5	1,3	1,5	1,4	1,1	1	1,1
İmalat Sanayi	88	88,2	89,4	91,3	91,6	93,1	93,2
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.
*Balıkçılık ve diğer kalemler ihmal edilmiştir.

BEC' e (Broad Economic Categories) göre ihracat rakamları incelendiğinde dikkat çeken Türkiye ihracatının % 50'sini tüketim malları ihracatının oluşturduğudur. Ara malı ihracatı ise aynı dönem itibariyle ortalama %43' tür. Sermaye malı ihracatında 1990-2003 yılları arasında görece bir artış olmuştur. 1990 yılında %2,2 den %8,4'e yükselmiştir.Ancak Türkiye ekonomisinde sermaye birikimini göstermesi açısından sermaye malları ihracatı oranı Tablo X' den izleneceği üzere düşük seyretmektedir.

Bu iki tabloyu beraber değerlendirirsek; Türkiye ihracatının % 90' nını imalat sanayi ihracatının oluşturduğunu ancak yine ihracatın %90' nın aramalı ve tüketim malı ihracatından oluştuğudur. Şöyle ki, Türkiye'nin imalat sanayi ihraç ürünlerinin daha çok katma değeri düşük, dışa bağımlılığı arttıran ürünler olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu nedenle ihracatın alt sektörler itibariyle dağılımı incelenmiştir.

Tablo IX. BEC (Broad Economic Categories) Sınıflamasına Göre Türkiye'nin İhracatı (1990-2003) (Milyon USD)

Yıllar / Kategoriler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sermaye Malları	283	340	487	543	722	831	1106
Ara Malları	6,052	6,369	6,389	6,585	8,226	8,960	9,745
Tüketim Malları	6,623	6,883	7,835	8,213	9,153	11,840	12,354
TOPLAM	12,959	13,593	14,715	15,345	18,106	21,637	23,224
Yıllar / Kategoriler	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Sermaye Malları	1315	1363	1796	2140	2630	-	-
Ara Malları	11,016	11,129	10,841	11,573	13,403	-	-
Tüketim Malları	13,980	14,375	13,893	14,014	15,253	-	-
TOPLAM	26,261	26,974	26,587	27,775	31,334	-	-

Kaynak:DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Derlenmiştir.
*2002 ve 2003 yılı verilerine ulaşılamamıştır.

Tablo X. BEC (Broad Economic Categories) Sınıflamasına Göre Türkiye'nin İhracatı (1990-2003) (% Olarak)

Yıllar / Kategoriler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sermaye Malları	2,2	2,5	3,3	3,5	4	3,8	4,8
Ara Malları	46,7	46,9	43,4	42,9	45,4	41,4	42
Tüketim Malları	51,1	50,6	53,2	53,5	50,6	54,7	53,2
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100
Yıllar / Kategoriler	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Sermaye Malları	5	5,1	6,7	7,7	8,4	-	-
Ara Malları	41,9	41,3	40,9	41,6	42,6	-	-
Tüketim Malları	52,9	53,3	52,1	50,5	48,9	-	-
TOPLAM	100	100	100	100	100	-	-

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır..

*2002 ve 2003 yılı verilerine ulaşılamamıştır.

Tablo XI' den izleneceği üzere tekstil ürünleri ve giyim eşyası alt sektörlerinin imalat sanayi ihracatı içersindeki payının 1990 yılında % 45, 2003 yılında ise %34, 1990-2003 yılları arası ortalama olarak %41,6 olduğu gözlenmektedir. İmalat sanayi ihracatının yaklaşık %40' ı toplam ihracatın ise % 36'sı giyim eşyası ve tekstil ürünlerinden oluşmaktadır. Öte yandan ana metal sanayi ihracatının imalat sanayi ihracatı içindeki payı 1990 yılında %16,8 iken 2003 yılında % 8,8 e gerilemiştir. Kimyasal madde ihracatının imalat sanayi ihracatı içindeki payı ise 1990 yılında % 9,1'den 2003 yılında % 4,3' e gerilemiştir. Ana metal sanayi ve kimyasal madde ve ürünler gibi katma değeri görece daha yüksek sektörler toplam imalat sanayi ihracatı içersindeki payları 1990 yılında % 26 iken 2003 yılında %13,1'e gerilemiştir. Bu olumlu bir gelişme değildir. Kimya ve ana metal sanayi sektöründe 90'lı yıllar boyunca % 10'lar civarında net bir azalma gözlenmektedir.

Bu söz konusu dönemlerde katma değeri yüksek olan alt-sektörler incelenirse, bir iyileşme gözlenmektedir. Bu kapsamda elektrikli makine ve cihazlar, makine ve teçhizat ile motorlu kara taşıtları ve römork imalatı sanayileri incelenmiştir. Elektrikli makine ve cihazlar ihracatı 1990 yılında imalat sanayi ihracatının % 1,6'sını oluştuyor iken 2003 yılına gelindiğinde %2,8'e çıkmıştır. Makine ve teçhizat imalatı 1990 yılında imalat sanayi ihracatının % 1,8 iken 2003'te %7,3'ne çıkmış ve en önemlisi motorlu kara taşıtları ve römork sanayi ihracatı 1990 yılında % 1,7 iken 2003 yılında gelindiğinde % 12,3'ne çıkmıştır. Bu üç alt sektörün toplam ihracatının imalat sanayi ihracatı içersindeki payı 1990 yılında % 5,1 iken 2003 yılında %22,4'e yükselmiştir. 1990-2003 yıllarında ise ortalama olarak % 12,5'tir.1990-2003 yılları arasında bu üç alt sektör ihracatında ciddi bir artış vardır. Yüksek katma değer yaratan bu sektörlerin imalat sanayi ihracatı içersindeki paylarının % 20'ler seviyesinde olması yeterli değildir ve yeterli olmaması bir yana daha da önemlisi bu üç sektörün geniş ölçüde ithalat bağımlılığını arttıran sektörler olmasıdır

Tablo XI. Türkiye İmalat Sanayi İhracatının Alt Sektörler İtibariyle Değişimi (ISIC.REV.3) % Olarak

Yıllar / Sektörler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Tekstil Ürünleri	20,5	21	21,3	20,6	22	21,5	22,5
Giyim Eşyası	24,4	23,5	24,5	24,7	20,6	22,8	20,1
Kimyasal Madde ve Ürünler	9,1	7,6	6,7	6	6,2	6	5,6

Ana Metal Sanayi	16,8	13,8	12,5	15,4	15	11,9	11,1
Makine ve Teçhizat İmalatı	1,8	2,3	2,7	2,9	3,4	3,6	4,2
Elektrikli Makineler ve Cihazlar	1,6	2	2,5	2,5	2,6	3	3,8
Motorlu Kara Taşıtları ve Römork	1,7	1,7	2,3	2,6	3,1	4,3	4,8
YILLAR / SEKTÖRLER	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Tekstil Ürünleri	23,1	24,8	24	23,2	21,3	20,8	20,2
Giyim Eşyası	19,6	19,2	17,4	16,3	14,6	15,3	13,8
Kimyasal Madde ve Ürünler	5,9	5,3	5,2	5,4	5,1	4,7	4,3
Ana Metal Sanayi	11,2	9,3	8,8	9,1	10,1	9,6	8,8
Makine ve Teçhizat İmalatı	4,5	4,8	5,3	5,6	5,7	6,5	7,3
Elektrikli Makineler ve Cihazlar	3,2	3,1	2,9	3,2	3,6	3,1	2,8
Motorlu Kara Taşıtları ve Römork	3,5	4,1	6,8	6,9	9,2	10,7	12,3

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.

BEC' e göre ithalat rakamları incelenirse toplam ithalatın yaklaşık % 70' i ara malı ithalatından ve % 20'si de sermaye malı ithalatından oluşmaktadır. İhracat artışı büyük çoğunlukla ithalat artışına bağlıdır.

Tablo XII. BEC (Broad Economic Categories) Sınıflamasına Göre İthalat (1990-2003) (% Olarak)

Yıllar / Kategoriler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sermaye Malları	18,1	20,4	21,1	25	22,4	22,7	23,7
Ara Malları	72,4	71,5	70,8	65,9	71,2	70,2	65,9
Tüketim Malları	9,3	7,5	7,7	8,6	5,9	6,8	10,1
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100
Yıllar / Kategoriler	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Sermaye Malları	22,8	23,2	21,5	20,8	16,8	16,7	16,3
Ara Malları	65,7	64,4	65,3	65,5	72,3	72,6	72
Tüketim Malları	10,9	11,6	12,4	13,5	9,8	9,8	10,9
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.

Bunun için imalat sanayi ithalatını alt sektörler itibariyle incelersek, tablo XIII' den izleneceği üzere 1990 yılında makine ve teçhizat ithalatı toplam imalat sanayi ithalatı içinde 1990 yılında % 7,8 iken 2003 yılında %15,3'ü, motorlu kara taşıtları ve römork ithalatı toplam imalat sanayi ithalatı içersinde 1990 yılında % 7,8 iken 2003 yılında % 11,5 ve kimyasal madde ve ürünler ithalatı toplam imalat sanayi ithalatının yaklaşık % 20' sini oluşturmuştur. Zaman içersinde küçük bir azalma gözlense de imalat sanayi ithalatının yaklaşık % 45'lik bölümü bu üç sektöre bağlıdır. Bu dışa bağımlılığı göstermektedir.

Tablo XIII. İmalat Sanayi İthalatının Alt Sektörler İtibariyle Değişimi (ISIC.REV.3)
% Olarak

Yıllar / Sektörler	1990	2003
Motorlu Kara Taşıtları ve Römork	7,8	11,5
Kimyasal Madde ve Ürünler	20,3	20,1
Makine ve Teçhizat İmalatı	7,8	15,3

Kaynak: DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından Hesaplanmıştır.

Bu noktada imalat sanayinin alt sektörlerinin ihracatın ithalatı karşılama oranları incelemek yerinde olur. Makine ve teçhizat, motorlu kara taşıtları ve römork ve elektrikli makineler ve cihazlar alt sektörlerinde ihracatın ithalatı karşılama oranlarına gelmeden bu üç alt sektörde döviz kurundaki değişikliğe bağlı bir eğilim gözlendiği belirtilmelidir. 1994-2001 krizlerinde ihracatın ithalatı karşılama oranları çok artmaktadır. Bunun sebebi, kriz yıllarında ulusal para değer kaybetmesiyle ihracatın artması ve bundan daha önemlisi ithalatta keskin düşüşler yaşanması ve karşılama oranının artmasıdır. Tabloyu yorumlarken 1994-2001 yılları gibi döviz kuru değişmelerine dayalı keskin değişimler olduğu yıllar haricindeki yılların ortalamaları üzerinden yorum yapılacaktır.Tablo XV' den izleneceği üzere makine ve teçhizat sektöründe ihracatın ithalatı karşılama oranı 1990 yılında % 6 iken 2003 yılında % 38, elektrikli makine ve cihazlarda 1990 yılında % 37 iken 2003 yılında %65 ve en önemlisi motorlu kara taşıtları ve römork sektöründe 1990 yılında % 13 olan bu oran 2003 yılında % 85' e çıkmıştır. Bu artışlar özellikle motorlu kara taşıtlarındaki ihracatı ithalatı karşılama oranı çok önemlidir. Ancak bu artışlarda özellikle kriz yıllarındaki döviz kuru değişmelerinin önemli etkisi olduğu unutulmamalıdır. Bu yüzden kriz yılları hariç ortalama değerlere bakarsak:

Ortalama olarak makine ve teçhizat imalatı sektöründe ihracatın ithalatı karşılama oranı %16,2, elektrikli makine ve cihazlar imalatı sektöründe %47,1 ve motorlu kara taşıtları ve römork imalatı sektöründe bu oran %38,9' dur.

Görüldüğü gibi kriz yıllarındaki döviz kuru değişmelerinin etkileri olduğu yılları çıkardığımızda bu sektörlerdeki ihracatın ithalatı karşılama oranı toplam ihracatın ithalatı karşılama oranının altında kalmaktadır.Bu sektörlerdeki rekabet gücünde yıllar itibariyle

bir gelişme olmuştur. Bununla beraber adı geçen sektörlerde hala ithalata bağımlı yapı devam etmektedir.

Tekstil ve giyim sektörlerinde ise dünya ekonomisindeki rekabet eğilimlerinin etkisiyle Türkiye'nin rekabet üstünlüğünde keskin düşüşler gözlenmektedir. Tekstil sektöründe rekabet üstünlüğü vardır. Ancak bu 1990'lardan itibaren giderek azalmaktadır. Kimya sektöründe de bu kadar sert olmasa da bunu gözlemlemek mümkündür. Motorlu taşıtlarda son yıllardaki gelişmeler Türkiye Ekonomisi rekabet gücünde yani bir açılımı mı ifade eder? Şimdi bunu biraz sorgulamak istiyoruz.

3.1. TÜRKİYE MOTORLU KARA TAŞITLARI İHRACATININ YAPISI

Tablo XIV' den de izleneceği üzere Türkiye'nin motorlu kara taşıt ihracatını 1990-1994 yılları arasında toplam ticari araç üretiminin yaklaşık %95'ine denk gelen önemli bir kısmı iç pazara yöneliktir. İhracat oranı çok düşük bir düzeyde seyretmektedir.

1994 –1998 yılları arasında ticari araç ihracatının payı göreceli olarak artmıştır. Bu noktada AB ile imzalanan gümrük birliği antlaşmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

1999 yılından sonra iç pazara yönelik ticari araç üretiminin toplam ticari araç üretimi içerisindeki payı gözle görülür oranda azalmıştır. Özellikle 2001 kriz yılından sonra iç üreticiler büyük bir oranda dış pazara yönelmişlerdir. 2000 yılında 81000 olan otomobil ihracatı 2001 yılında 142000, 2003 yılına gelindiğinde 213000'e yükselmiştir. Ancak burada otomobilden ziyade ticari araçlar özelliklede kamyonet ihracatında büyük artışlar gözlenmektedir. 2000 yılında sadece 8500 olan bu miktar 2001 yılında 50000, 2003 yılında 122000'e ulaşmıştır.

Tablodan izlenebileceği gibi ihracatta en büyük sıçramalar 2001 kriz yılında gerçekleşmiştir. Bunda ulusal paranın değer kaybetmesi sonucu oluşan rekabet avantajı ve iç pazarda meydana gelen daralma önemli rol oynamaktadır.

Tablo XIV incelendiğinde ortalama otomobil ihracat geliri yıllar itibariyle artmaktadır. (2001 yılında bir otomobil ortalama olarak 8697 dolara ihraç edilirken 2002 yılında 9468 dolar, 2003 yılına gelindiğinde 11891 dolar olmuştur) Zaten otomotiv sektörünün yüksek katma değer yaratan bir sektör olduğu belirtilmiştir. Ancak motorlu kara taşıtları ihracatının toplam ihracat içindeki payının %10'lar civarındadır ve bu sektör için ihracatın ithalatı karşılama oranı yıllar itibariyle artmakla birlikte ortalama olarak bakıldığında düşük seyrettiği görülecektir. Ayrıca bu sektörün dışa bağımlılığı arttırıcı bir sektör olduğu unutulmamalıdır. Türkiye yabancı otomotiv firmaları için Ford, Toyota, Fiat-

için montaj üssü olarak kullanılmaktadır. Üretimden ziyade montaj Türkiye de yapıldığı için bu dışa bağımlılığı arttırıcı bir etkendir.

Tablo XIV. Türkiye Motorlu Taşıtlar Sanayinde Toplam Ve İç Pazara Taşıt Araçları Üretim Rakamları İle Son Dört Yılın İhracat Rakamları Ve Gelirleri (USD)

YILLAR	İÇ PAZARA ÜRETİM	TOPLAM ÜRETİM	İHRACAT RAKAMLARI	İHRACAT GELİRLERİ
1990	162,156	167,556	-	-
1991	189,826	195,574	-	-
1992	256,254	265,245	-	-
1993	341,243	348,095	-	-
1994	199,847	212,651	-	-
1995	200,249	233,412	-	-
1996	175,927	207,757	-	-
1997	220,222	242,780	-	-
1998	215,268	239,937	-	-
1999	144,582	222,041	-	-
2000	207,450	297,476	96,489	-
2001	88,055	175,343	198,548	1,722,182,598
2002	204,198	346,343	257,775	2,440,687,142
2003	294,116	533,672	347,119	4,127,918,825

Kaynak: http://www.sayisalgrafik.com.tr/gazete/vo109n801/s04/m01.htm
* çizgi olanlarda verilere ulaşılamamıştır.

İHR /İTH KARŞI LAMA ORAN LARI / YIL LAR	Makine ve Teçhizat İmalatı	Elektrikli Makineler ve Cihazlar	Motorlu Kara Taşıtları ve Römork	Tekstil Ürünleri	Giyim Eşyası	Kimyasal Madde ve Ürünler	Genel Karşılama Oranı
1990	6	37	13	673	16751	28	50
1991	7	26	17	525	10474	25	65
1992	9	37	20	464	10436	23	64
1993	8	33	14	308	6745	18	52
1994	15	49	48	348	7338	26	78
1995	14	59	45	256	6814	19	61
1996	11	62	33	241	2232	17	53
1997	12	50	18	261	1708	19	54
1998	14	45	23	288	1726	17	59
1999	16	44	48	341	1720	18	65
2000	27	51	29	313	1684	17	51
2001	31	84	120	359	1610	21	76
2002	32	62	123	277	1582	18	70
2003	38	65	84	285	1467	17	68

Tablo XV. Türkiye İmalat Sanayi Alt Sektörleri İtibarıyle İhracatın İthalatı Karşılama Oranları % Olarak

KAYNAK:DPT Temel Ekonomik Göstergeler 1998-2003 Yıllıklarından hesaplanmıştır.

Şu ana kadar ifade edilenleri ihracat fiyat indeksleriyle desteklemek mümkündür.1989-1993 yılları arası 1989=100 kabul edilmiştir ve 1993 yılında ihracat fiyat indeksi 107,6 olmuştur.Yani 5 yılda 1989 yılı fiyatlarıyla % 7,6'lık bir artış olmuştur.Başka bir ifade ile 1989 yılında Türkiye'nin ihraç mallarının ortalama fiyatı 100 iken 1993 yılında 107,6 olmuştur.Bu oranlar ihraç mallarımızın düşük katma değerli olduğunu göstermektedir.

Bunu 1994-2003 yılları arasında ihracat fiyat indeksinden daha iyi görebilmekteyiz.1994=100 kabul edilirse 2003 yılında indeks 92' ye gerilemiştir. Yani 1994 yılında ortalama ihraç malı fiyatı 100 ise 2003 yılında 1994 yılı fiyatlarıyla 92'ye gerilemiştir. Buradan Türkiye'nin rekabet gücünün artmadığını hatta aksine azaldığını söyleyebiliriz. İhracatın nominal olarak artmasını ise her yıl daha fazla malı gönderilerek gerçekleştirildiğini düşünebiliriz.

3.2. TÜRKİYE'YE BENZER YAPIDAKİ ÜLKELERİN İHRACAT YAPISI

Arjantin ve Brezilya nın ihracat yapısı 1980, 1985, 1990, 1995, 1999 yılları itibariyle alt sektörler bazında incelenmiştir. Arjantin ve Brezilya ihracat yapısının Türkiye'nin ihracat yapısı ile paralellikler arz etmekte olduğu çalışmada dikkat çekmektedir. Çalışmada ele aldığımız diğer güney ülkelerinde ihracatın alt sektörleri açısından yeterli veri tabanına ulaşılamamıştır. Bu nedenle Arjantin ve Brezilya'nın ihracat yapısı karşılaştırılmıştır.

Arjantin'in ihracat yapısı alt sektörler itibariyle tablo XVII' den incelendiğinde; tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörünün ihracatının 1980 yılında toplam ihracat içindeki payı %36.2'dir. 1999 yılına gelindiğinde bu oran %19.8'e gerilemiştir.Bu sektörün payı zaman içinde azalmakla beraber ortalama olarak ihracatın %20 si gibi yüksek bir oranı oluşturmaktadır. Madencilik ve taşocakçılığı ihracatının toplam ihracat içerisindeki payında büyük bir sıçrama meydana gelmiştir. 1980 yılında %0.4 olan bu oran 1999 yılı itibariyle yılda %17.4'e yükselmiştir. Aynı sektörün 1999 yılı itibariyle Türkiye'nin ihracatı içerisindeki payı sadece %1.5 tur.Arjantin' de gıda, tütün ve içecek sektörünün toplam ihracat sektörü içindeki payı yıllar itibariyle azalmakla beraber ihracat içerisinde önemini korumaktadır. 1980 yılında %33.8 olan bu oran 1999 yılında %27.1'e gerilemiştir. Ancak bu sektörün düşük katma değer yaratan bir sektör olduğu unutulmamalıdır. Dayanıksız tüketim malları ihracatında yıllar itibariyle bir azalma gözlemlenmektedir. Ancak dayanıksız tüketim malları ihracatı toplam ihracatın küçük bir yüzdesini oluşturmaktadır.

Yüksek katma değer yaratması açısından aramalı ve metal sanayi ve makine endüstrisi sektörleri ihracatındaki gelişmeler daha önemlidir. Bu iki sektörde nispi bir artış vardır. Aramalı ihracatı 1980 yılında toplam ihracatın %12.3'nden 1999 yılında %17.7'sine yükselmiştir. Metal sanayi ve makine endüstrisi sektörünün ihracatının toplam ihracat içindeki payı ise %7.5'dan %12'ye yükselmiştir. Görüldüğü üzere yüksek katma değer yaratan bu sektörlerin toplam ihracat içerisindeki payları %30'lar civarındadır. Bu yüksek bir oran değildir.

Arjantin' de ihracatın ithalatı karşılama oranı ve ihracatın GSYİH 'ya oranı (ihracat/GSYİH) tablo XVI' dan incelendiğinde 1996 yılında %107 olan bu oran 1999 yılına gelindiğinde %96.6'ya gerilemiştir. İhracat/GSYİH oranı ise aynı dönemde %8.8'den %8.2'ye gerilemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranının yüksek olması ekonominin dışa bağımlılığını ve dış borç yükünü azaltması açısından olumlu bir etkidir. Ancak dünya ekonomisine entegrasyonda önemli bir gösterge olan ihracat/GSYİH oranı düşük seyretmektedir ve bu oranda bir sıçrama görülmemektedir.

Brezilya da ihracatın ithalatı karşılama oranı incelendiğinde 1996 yılında %89.6 olan bu oran 2000 yılına gelindiğinde %98.7 ye yükselmiştir. İhracat/GSYİH oranı ise aynı dönemlerde %6.1'den %9.4'e yükselmiştir. Bu veriler Arjantin ile paralellik göstermektedir

Brezilya ihracatı alt kalemler itibariyle tablo XVII' den incelendiğinde tarım, balıkçılık ve ormancılık sektörleri ihracatının toplam ihracat içindeki payı 1980 yılında %6.9 iken dalgalanmalar göstermekle birlikte 1999 yılına gelindiğinde %11.8'e çıkmıştır. Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ihracatında nispi bir gerileme gözlenmektedir. (%9'lardan %6'lara gelinmiştir). Türkiye madencilik ve taş ocakçılığı açısından Arjantin'in olduğu gibi Brezilya' nın da altında olduğu görülmektedir.

En çok dikkat çeken gıda, tütün ve içecek sektörü ihracatıdır. Bu sektör ihracatını toplam ihracat içindeki payı 1980 yılında %40 iken 1999'gelindiğinde %18'e gerilemiştir. Ancak bunun yanında aramalı ve metal sanayi ve makine endüstrisi sektörleri ihracatının toplam ihracat içerisindeki payları 1980 yılında %36 iken 1999 yılında %56'ya çıkmıştır. Aramalı, metal sanayi ve makine endüstrisi gibi sektörler yüksek katma değer yaratan sektörler oldukları için bu sektörlerde artış olması olumludur. Zira bu durum daha önce vurgulandığı gibi Brezilya da ihracatın ithalatı karşılama oranındaki artışı açıklamaktadır

Tablo XVI. Brezilya Ve Arjantin'in İhracatı, İthalatı, Karşılama Oranları Ve İhracatın GSYİH'ye Oranı

(MİLYON USD)

YILLAR	BREZİLYA			
	İHRACAT	İTHALAT	İHR/İTH	İHR/GSYİH
1996	47,800	53,300	89,6	6,1
1997	53,200	59,800	89,9	6,6
1998	51,100	57,700	88,5	6,6
1999	48,000	49,200	97,5	8,6
2000	55,000	55,700	98,7	9,4
YILLAR	ARJANTİN			
	İHRACAT	İTHALAT	İHR/İTH	İHR/GSYİH
1996	24,000	22,300	107	8,8
1997	26,400	28,500	92,6	9,0
1998	26,400	29,500	89,4	8,8
1999	23,300	24,100	96,6	8,2

Kaynak: İGEME (İhracat Geliştirme Merkezi) verilerinden hesaplanmıştır.

Tablo XVII. Brezilya Sektörel Arjantin Ve İhracatının Dağılımı

(% olarak)

BREZİLYA					
YILLAR	**1980**	**1985**	**1990**	**1995**	**1999**
AGR	6,9	18,3	11,1	9,7	11,8
MİN	9,0	7,5	9,0	6,3	6,6
FBT	39,8	19,4	17,6	19,9	17,9
NDC	7,7	8,6	9	8,7	7,6
INT	17,3	28,6	32,5	33,9	29,8
MMI	19,0	17,3	20,5	21,2	26,1
ARJANTİN					
AGR	36,2	43,2	26,1	24,3	19,8
MİN	0,4	1,1	1,4	8,1	17,4
FBT	33,5	24,8	30,3	28,4	27,1
NDC	9,7	5,9	7,5	9,4	5,8
INT	12,3	18,1	28	17,1	17,7
MMI	7,5	6,5	6,4	12,4	12,0

Kaynak: CEPAL (2001) tablo 302, pp.55CJ561

AGR-Agriculture, foresty and fisheries,

MIN-Mining and quarrying ,

FBT-Food, beverage and tobacco industries,

NDC-Nondurable Goods,

INT-Intermediate Goods,

MMI-Metalmanufactures and machinary indutries *

* Türkiye'nin ihracat verileri sınıflandırması, BEC ve Uluslararası Sanayi Sınıflandırmasına göre olduğu için ve sahip olduğumuz veriler açısından Latin Amerika ülkelerinin verileri bu sınıflandırmalara uymadığı için kıyaslama yapılırken kesin ifadelerden kaçınılnılmıştır.Tablo yorumlanırken sınıflandırmaların farklı olduğu unutulmamalıdır.

4. TÜRKİYE'NİN SERMAYE HAREKETLERİ: TÜRKİYE'DEKİ ARBİTRAJ GELİRİ (FİNANSTAKİ FİYAT FARKI)

Daha önce üretim kesiminde ele alınan gelişmeler faiz oranı ve döviz kuru göstergelerinden yüksek düzeyde etkilenmektedir. Faiz oranı ve döviz kuru finans yapısının dış dünyayla fiyat farkını gösterecek biçime arbitraj geliri kavramıyla indirgeyebiliriz. Bu bölümde Türkiye Ekonomisi'nde 1990'larda oluşan arbitraj gelirleri ele alınacaktır.

iTR-iABD=F-S/S Denklemiyle özetlenebilecek faiz paritesinde iTR Türkiye'de kamu kağıtları nominal faizlerini(yıllık),İABD ABD'deki kamu kağıtları yıllık nominal faizini gösterir. Denklemin öteki yanında F Forward (vadeli) döviz kurunu, S Spot döviz kurunu göstermektedir. Bu oranın birbirine eşit olması arbitraj olanağı doğurmayacaktır (Walther, 1997;72). Bu olgu aynı zamanda faiz farklılığıyla beklenen (forward) döviz kuru, spot döviz kuru farklılığıyla giderildiği anlamına gelir. Bununla beraber, dünya yüzünde daha önce belirttiğimiz farklı döviz kuru uygulamaları ve farklı iktisadi yapıların mevcudiyeti, arbitraj faaliyetine yönelik sermaye akımlarını sürekli gündemde tutmaktadır. iTR-iABD F-S/S' den daha büyük olduğunda arbitraj faaliyeti ABD'den Türkiye'ye kayacak, sermaye akımlarının yönü Türkiye olacaktır. iTR-iABD F-S/S' den daha küçük gerçekleştiğinde, yani ABD'yle faiz farkı forward kurdaki değersizleşme (iskonto) oranından düşükse, fonlar ABD'ye yönelecektir (Seyidoğlu, 1997; 142). Bizim çalışmamızda en uzun kısa vade olarak 1 yıl alınmıştır. Böylece 13 yıllık bir süreçte birer yıllık dilimlerle Türkiye Ekonomisi'nin ABD ekonomisiyle para ve sermaye piyasaları açısından fiyat farkını, faiz paritesi aracılığıyla anlamak mümkün olmaktadır. Alttaki tablo XVIII den de izlenebileceği gibi bizim için faiz paritesine göre oluşmuş forward kurların gerçekleşen kurlardan farkı yine arbitraj gelirini göstermektedir. Yani faiz arbitrajını 1990-2003 arası Forward kurları hesaplamakta kullanabileceğimizi biliyoruz.

Forward döviz kuru(F) = spot döviz kuru * 1 +iTr / 1 +ABD

Tablo XVIII'de spot kurlar bir önceki senenin son günü (bir yılı yansıtması açısından) TCMB döviz satış kurlarıdır. Bu spot kurlar her iki ülkenin kamu kağıtlarındaki bir yıllık bileşik faizlerle ilişkilendirilerek forward kurlara ulaşılmıştır. Bulunan forward kurlar yine Merkez Bankasının yıl sonu gerçekleşen döviz kurundan çıkartılarak arbitraj geliri yüzde olarak hesaplanmıştır

Tablo XVIII 'e göre 1990'da %13 olan arbitraj olanağı 1991 Körfez krizin de etkisiyle ve tersine dönmüş ve ABD yönüne 1.7 gerçekleşmiştir. 1992 ve 1993' de tekrar %7 civarına Türkiye tarafında bir arbitraj yaratılmıştır. 1994 krizi dengeleri değiştirmiş,

ABD'deki arbitraj %6.3 olarak gerçekleşmiştir.1995'de 1990'ların en yüksek arbitraj geliri Türkiye'de gerçekleşmiş(%36), çünkü o yılın faiz oranlan 1994 yılı enflasyonunu yansıtacak ölçüde Türkiye açısından yüksek olduğu gözlenmiştir. 1996' dan sonra arbitrajda düşüş görülürken,

1998'de Rusya krizinin de etkisiyle Türkiye 'ye döviz girişi azalınca arbitraj geliri Türkiye' de yeniden artmıştır (%31). 2000 yılı 2001 şubat krizinden bir önceki sene arbitraj olanağını kur açısından düşük (%1) geçtiğini göstermesi ilginçtir. Ancak 2000 Kasımında bankacılık krizi ve 2001'deki finans krizinin Türkiye'den ABD'ye doğru sermaye çıkışını özendirecek ölçüde arbitraj getirisi yarattığını söylemek mümkündür.(%11) Bunda her iki tarafta da düşen faizlere rağmen TL'deki aşırı değerlenmenin getirdiği arbitraj farkı yol açmıştır. Bu aşamada Türkiye'de faizlerin düşmesi kısa vadeyi uzun vadeye çekme açısından etkilidir. Zira, 1990'larda görüldüğü gibi faiz oranları çok yükseldiğinde kısa vadeli sermaye akımları arbitraj faaliyetlerini hızlandırmaktadır.(Eichengreen ve Musa, 1998;4) , kısa vade bununla beraber 2002'de %46 2003'de %72 olarak gerçekleşen faiz paritesine göre hesaplanmış kur arbitrajı şimdiye kadar gerçekleşmediği ölçüde bir TL yatırım karlılığı getirmiştir. Bu arada ABD'nin Türkiye açısından dünyanın geri kalanını temsil eden en güçlü ülke olduğu düşünülürse, bu arbitrajların ABD'deki faiz artırımlarıyla her an değişebilecek esneklikte olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu değişikliklerin maliyeti yüksek olmaması için en azından belli bir zamana yayılmış olarak kur yükseltilmesi (değersizleşmesi) için gerekli çabaların gösterilmesi gerekir. Aksi halde cari işlemler açığının seyri konusunda oldukça kötümser beklentiler mevcuttur

Tablo XVIII. Faiz Arbitrajına Göre TL Dolar Arbitrajı (1990-2003)

Yıl	Forward kur	gerçekleşen kur	arbitraj
1990= 2316* 1.54/1.078=	3.308	2927	%13
1991 = 2927* 1.80/1.057=	4.984	5074	%-1,7
1992=5074.8*1.87/1.038=	9.142.	855.90	%6.8
1993=8.555,9*1.87/1.034=	15.474	14.450	%7
1994=14.450*2.64/1.053=	36.227	38.687	%-6,3
1995=38.687*2.12/1.059=	77.447	56.614	%36
1996=56.614*2.13/1.055=	114.301	104.391,7	%9
1997=104.391,7*2.17/1.056=	214.517	199.079	%7
1998=199.079*2.12/1.050=	401.949	306.122	%31
1999=306.122*2.10/1.058=	607.614	525.491,30	%15
2000=525.491,3*1.38/1.061=	683.485	676.325	%1
2001 =676.325, 1 *1.96/1.034=	1.282.008	1.448.212	%-11
2002=1.448.212*1.70/1.020=	2.413.686	1.647.657	%46
2003=1.647.657*1.48/1.12	2.409.616	1.399.99	%72

1- Kaynaklar: ABD Faizleri ustreas.org' dan hesaplanmış, Türkiye faizleri DPT.gov.tr ve treasury.gov.tr' den, dövizler tcmb.gov.tr' den ve forward kur hesaplama yöntemi tskb.com.tr/finanssozlugu.aspx_alınmıştır.

5.Sonuç

Çalışmada, Türkiye'nin karşılaştırmalı olarak Arjantin ve Brezilya başta olmak üzere Malezya, Meksika gibi gelişmekte olan ülkelerle benzerliği dikkate alınarak imalat sanayi ve ihracatta 1990' dan günümüze performansları incelenmeye çalışılmıştır.

Öte yandan adı geçen ülkelerin sermaye hareketlerindeki (finanstaki) fiyat farkını anlama açısından Türkiye baz alınarak bir arbitraj çalışması yapılmıştır. Burada amaç çok kaba bir bakışla gözlenebileceği gibi bu ülkelerdeki Türkiye başta olmak üzere arbitraj gelirleri üretken kesimde ne gibi etkileşimlere yol açmakta olduğunu anlamaya çalışmaktır.

Birinci bölümde seçilmiş ülkeler açısından GSMH Sektörel analizi imalat sanayilerinin yapısı yarattığı katma değer açısından, öncelikle Türkiye'nin rekabet gücünü ortaya çıkarması anlamında sorgulama yapılmıştır.Ele alınan ülkeler açısından Malezya dışında Arjantin, Brezilya, Meksika' nın imalat sanayilerinde 1990'lı yıllarda gerileme söz konusudur. Seçilmiş ülkeler bazında baktığımızda ele aldığımız Latin Amerika ülkelerinde (Meksika, Brezilya ve Arjantin) sanayinin GSMH' ya oranı bazında 80'li yıllara göre gerileme gözlenmektedir.80'li yıllardan bakıldığından ortalama 10ar puanlık gerileme gözlenmektedir. Bununla birlikte Malezya' da sanayinin GSMH' ya oranında on puanlık bir artış görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin milli gelirde sanayinin payı görece daha iyi olmakla birlikte dört puanlık bir artış göstermiştir. Söz konusu yıllarda tarım üretiminin GSMH' ya oranında Latin Amerika ülkelerinde önemli bir değişiklik gözlenmemekle birlikte Türkiye' de 11 puanlık ve Malezya' da 10 puanlık bir azalma meydana gelmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünün sonucu açısından şunları söyleyebiliriz:Latin Amerika ülkelerinde Hizmetler Sektöründe 10-15 puan civarında yükselme görülmüştür. Malezya' da ise 20 yıllık süreçte hizmetler sektörü çok fazla sağlamamasına rağmen tarımdaki 10 puanlık düşüş sanayideki 10 puanlık artışla karşılanmaktadır. Türkiye' de ise sanayide çok fazla yükselme olmamasına rağmen tarımdaki 11 puanlık düşüş hizmetler sektöründe 10 puanlık bir artışla karşılanmıştır.

İkinci Bölümde gerek ele aldığımız ülkeler arasındaki farklı sınıflandırmalar gerekse yetersiz ihracat veritabanıyla karşılaşılması nedeniyle Arjantin, Brezilya ve Türkiye ile sınırlı bir karşılaştırma yapmak durumunda kalınılmıştır.

İkinci bölümde ilk olarak Türkiye'nin ihracatı içindeki imalat sanayi kompozisyonu 1980'lerden itibaren yaklaşık 10-15 puanlık bir sıçrama göstermiştir. Bununla beraber BEC(Broad Economic Categories) sınıflandırılmasına bakıldığında, ara

malı ve tüketim dayalı ihracatın toplam ihracattaki payının ortalama % 90'lar civarındadır.Sermaye malları ihracatında ise ancak 6 puanlık bir sıçrama gözlenmektedir.İki sınıflandırma arasındaki çelişki bizi imalat sanayi alt kollarındaki ihracat yapısını incelemeye yöneltti. Tekstil ve giyim eşyasında "diğer sektörlere göre görece "düşüş olmasına rağmen ihracat içersinde üçte birlik ağırlığını korumaktadır.Makine ve teçhizat ve motorlu kara taşıtları dışındaki sektörlerde Tablo XI' den izleneceği gibi gerileme görülmektedir. Ancak motorlu kara taşıtları e römork ile makine ve teçhizat sektörlerinin ihracatının toplam imalat sanayi ihracatı içersindeki payı % 20'lere yaklaşmıştır. Elektrikli makine ve cihazlar, kimya ve ana metal sanayinde hızlı bir gelişme gözlenmemesine rağmen motorlu kara taşıtları ve makine ve cihazlardaki gelişme kayda değerdir. Böylece iki sınıflandırma arasındaki çelişki bir ölçüde giderilmiş olmaktadır. Zira, sermaye malları ihracatındaki 6 puanlık artış her iki sınıflandırma açısından geçerlidir. Ancak, geçmişe göre ara malı ve tüketim malları ihracatı (90'lar) kompozisyonunda çok fazla değişiklik olmamıştır.

Bütün imalat sanayinde katma değerde topyekün bir gelişme sağlamak için bütün bu alt sektörlerde tekstil ve giyime göre iyileşme sağlanması gerekmektedir. Öte yandan ithalatta BEC' e göre sermaye allarında çok önemsiz düzeyde bir azalma gerçekleşmiştir.Ara malları ve tüketim malları ithalatında önemli değişiklikler gözlenmemektedir. İmalat sanayine alt sektörleri itibariyle kısaca göz attığımızda Makine ve teçhizatta 8 puanlık bir artış görülmektedir. Motorlu kara taşıtları ithalatında Tablo XIII'den görüleceği üzere bir artış görülmektedir.

İhracatın ithalatı karşılama oranlarına bakarsak:1990'lı yıllar ihracatın ithalatı karşılama oranı açısından incelendiğinde,1990 yılında % 50 olan bu oran 90'lar boyunca ortalama olarak 11 puanlık bir ilerleme sağlayabilmiştir. Aynı veri açısından Latin Amerika ülkeleri Arjantin ve Brezilya' da %90-%100'ler civarında bir veriyle karşılaşmaktayız. Türkiye'nin genel olarak ihracat yapısına bakıldığında makine ve teçhizat ile motorlu kara taşıtları ihracatının imalat sanayi ihracatı içersinde yaklaşık 20-25 puanlık bir sıçrama yaptığı görülmektedir.

İkinci bölümün son verisi olarak Arjantin ve Brezilya' da ihracatın Sektörel dağılımını Türkiye'yle karşılaştırma yapmak açısından incelenmiştir. Bu incelemede Arjantin ve Brezilya' nın farklı sınıflandırma kullanıldıkları gözlenmiştir. Bu sınıflandırmaya göre Brezilya'da metal sanayide 7 puan(1980-1990 yılları arasında) ara mallarında 12 puanlık ihracatın içerlindeki paylarında bir artış gözlenmektedir. Tablo XVII' e göre Arjantin' in ara malları ihracatı aynı yıllarda 5,5 puan, makine-metal sanayinde 4,5 puan ilerleme sağlanmıştır.Bu bize bu ülkelerdeki ihracat yapısının Türkiye'ye benzerlik gösteren bir yapı arz ettiğini göstermektedir. Ancak Arjantin ve Brezilya' nın Türkiye'ye göre görece daha yüksek sanayi yapısı olduğunu unutmamak gerekir.

Üçüncü ve son bölümde Türkiye'nin benzerlik göstermesi açısından Latin Amerika ve Güney Doğu Asya ülkelerinin finans yapısını analiz etmek için kullanılan arbitraj gelirleri incelemeye konu olmuştur. Burada sadece Türkiye açısından inceleme yapılmaktadır.Bu incelemede dünyanın geri kalan kısmını ABD ekonomisinin temsil edebileceği yaklaşımıyla ABD kamu kağıtları bileşik faizleri ve Türkiye kamu kağıtları bileşik faizleri en uzun kısa vade olan 1 yıl açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Burada iki ülkenin enflasyon farklarının faiz ve döviz kuru parametreleriyle yansıtıldığı düşünülerek forward döviz kuru hesaplamaya gidilmiştir. Gerçekleşen döviz kuru forward döviz kurlarından çıkarılarak faiz paritesine göre arbitraj gelirleri hesaplanmıştır. 1990 yıllardan itibaren faiz paritesine göre arbitraj gelirleri hesaplanmıştır.2003'e kadar yapılan bu hesaplamada sermaye hareketleri sonucu oluşan gelirlerde önemli farklar gözlenmiştir.1991, 1994, 2001 yılları haricinde aşırı değerli kur politikalarının etkileriyle önemli arbitraj gelirleri oluştuğu gözlenmiştir. 2003 yılında % 72 ile bu oran zirve yapmıştır.Yani Türkiye ekonomisi dolar finansı bazında kısa vadeli sermaye girişleriyle gelir elde etme hiçbir üretken sektörün alt kesiminde ulaşılamayacak boyuttadır. Buda birinci ve ikinci bölümde bahsettiğimiz sanayideki gerçek sıçrayışın yüksek düzeyde olamamasının asıl nedenlerinden bir tanesidir.

KAYNAKÇA

1-Seyidoğlu H. 1997, Uluslararası Finans, Güzem Yayınları No:12.

2- http://www.usteras.gov/offices/domestic-finance/debt-management/interest-rate/yield-hist.html

3- http://www.nber.org/books/global/kenen1-27-01.pdf' den

Eichengreen ve Musa , Capital Account Liberalization and the IMF, Finance and Development, December 1998, Volume 35, Number 4

4- http://www.tcmb.gov.tr/veriler/döviz kurları

TCMB, (2000), Alternatif Döviz Kuru Sistemleri, K.Azim Özdemir, Gülbin Şahinbeyoğlu, tartışma tebliğleri,Eylül.

5- http://www.tskb.com.tr/finanssozlugu.aspx

6- DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Aralık 1998 - Aralık 2003, Ankara.

7- DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950 - 2003, Ankara.

8- DPT, Uluslararası Ekonomik Göstergeler, 1999 -2003, Ankara.

9- http://www.sayisalgrafik.com.tr/gazete/vo109n801/s04/m01.htm Erişim Tarihi:[26.Nisan.2004]

10- http://www.igeme.org.tr/ Erişim Tarihi:[12.Nisan 2004]

11- http://www.cepal.org/publicaciones/Estadisticas/ Erişim Tarihi:[3.Nisan 2004]

View publication stats